

ΤΕΥΧΟΣ ΠΕΜΠΤΟ
2019 / 1

ΔΗΜΗΤΡΑ ΤΖΑΝΑΚΗ

Ο αυνανισμός και το κομμουνιστικό «ψυχικό νόσημα».
Μια ανάλυση της Άννας Κατσίγρα, *Γενετήσια αγωγή για το αγόρι* (1935)

ΑΡΗΣ ΤΣΑΡΑΒΟΠΟΥΛΟΣ

Συνειδητός «ενταφιασμός» αρχαϊκών επιτύμβιων αγαλμάτων.
Κοινωνική προσέγγιση

ΑΛΕΞΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Η ένταση της εργασίας στο *Κεφάλαιο* του Μαρξ

ΒΛΑΣΗΣ ΜΙΣΣΟΣ

Για την Πολιτική Οικονομία και τη διδασκαλία της:
Μια ανάγνωση των ιδεών του *Πλούτου των Εθνών*

ΣΠΥΡΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΑΝΩΛΗΣ ΧΟΥΜΕΡΙΑΝΟΣ
Η υπόθεση Νίκου Βαβούδη μέσα από τα ελληνικά και τα σοβιετικά αρχεία

ΑΡΙΣ ΑΡΑΓΕΩΡΓΗΣ

Ο ρόλος της Ιστορίας και της Φιλοσοφίας των Επιστημών
στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενός κοινωνικού κέντρου.
Η περίπτωση του Κοινωνικού-Πολιτιστικού Κέντρου Βύρωνα, «Λαμπηδόνα»

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

Στη μνήμη του Άρι Αραγεώργη (1961-2018).
Μικρή αναφορά σ' έναν ξεχωριστό άνθρωπο, στοχαστή και μαχητή

Ρ

Ι

Μ

Η

ΕΞΕΛΑΜΗΝΙΑΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΚΡΙΣΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΚΡΙΣΗ

Εξαμηνιαία Επιστημονική Επιθεώρηση

KRISI

Biannual Scientific Review

Συντακτική επιτροπή

Θοδωρής Δημητράκος

Γιάννης Κοζάτσας

Κώστας Πασσάς

Επιστημονικοί συνεργάτες

Αραγεώργης Άρις (1961-2018), Βλάχου Ελένη, Γκιούρας Θανάσης, Δημακοπούλου Χριστίνα, Jung Reinhard, Καλτσώνης Δημήτρης, Μαμουλάκη Έλενα, Μανιάτης Γιώργος, Ματθιόπουλος Ευγένιος, Μαυρουδέας Σταύρος, Μπάγκος Παντελής, Μπαλτάς Αριστείδης, Μυλωνάκη Ευγενία, Παπαδάτος Νίκος, Πούλου Αγγελική, Σακελλαρόπουλος Σπύρος, Σταυρίδης Σταύρος, Στεργιόπουλος Κώστας, Τύμπας Τέλης, Φαράκλας Γιώργος, Φουρτούνης Γιώργος, Χολέβα Μαρία, Χρύσης Αλέξανδρος, Ψύλλος Στάθης.

Επικοινωνία

www.e-krisi.gr

Υπεύθυνος επικοινωνίας

Γεράσιμος Χολέβας

Σελιδοποίηση-παραγωγή

Μοτίβο Α.Ε.

Σχεδίαση ιστοσελίδας

Γιάννης Σακελλαρίου

Τιμή τεύχους: 9 ευρώ

Ετήσια συνδρομή (ιδιώτες): 15 ευρώ

Ετήσια συνδρομή (ιδρύματα): 20 ευρώ

Κεντρική διάθεση

Εκδόσεις Τόπος

Πλαπούτα 2 & Καλλιδρομίου, 114 73 Αθήνα, Τηλ. 2108222835, info@motibo.com

Τεύχος 5 – 2019/1

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση μέρους ή όλου του έργου, καθώς και η αναπαραγωγή ή μετάδοσή του με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό, γραπτό ή άλλο μέσο χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη ή του συγγραφέα.

ISSN 2585-2124

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο αυνανισμός και το κομμουνιστικό «ψυχικό νόσημα». Μια ανάλυση της Άννας Κατσιόγρα, <i>Γενετήσια αγωγή για το αγόρι (1935)</i>	7
Δήμητρα Τζανάκη	
Συνειδητός «ενταφιασμός» αρχαϊκών επιτύμβιων αγαλμάτων. Κοινωνική προσέγγιση	33
Άρης Τσαραβόπουλος	
Η ένταση της εργασίας στο <i>Κεφάλαιο</i> του Μαρξ.	61
Αλέξης Ιωαννίδης	
Για την Πολιτική Οικονομία και τη διδασκαλία της: Μια ανάγνωση των ιδεών του <i>Πλούτου των Εθνών</i>	75
Βλάχης Μισσός	
Η υπόθεση Νίκου Βαβούδη μέσα από τα ελληνικά και τα σοβιετικά αρχεία	93
Σπύρος Σακελλαρόπουλος, Μανώλης Χουμεριανός	
Ο ρόλος της Ιστορίας και της Φιλοσοφίας των Επιστημών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενός κοινωνικού κέντρου. Η περίπτωση του Κοινωνικού-Πολιτιστικού Κέντρου Βύρωνα, <i>«Λαμπηδόνα»</i>	125
Άρης Αραγεώργης	
Στη μνήμη του Άρι Αραγεώργη (1961-2018). Μικρή αναφορά σ' έναν ξεχωριστό άνθρωπο, στοχαστή και μαχητή	129
Κώστας Στεργιόπουλος	

Στη μνήμη του Άρι Αραγεώργη (1961-2018)

Μικρή αναφορά σ' έναν ξεχωριστό άνθρωπο, στοχαστή και μαχητή

Κώστας Στεργιόπουλος*

*Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος
δεν θα πάψεις ούτε στιγμή ν' αγωνίζεσαι...*

Τάσος Λειβαδίτης, *Ο άνθρωπος με το ταμπούρλο*, 1956

Ο Άρις Αραγεώργης έφυγε από κοντά μας τον περασμένο Αύγουστο. Ήταν επίκουρος καθηγητής Φιλοσοφίας των Φυσικών και Μαθηματικών Επιστημών στον Τομέα Ανθρωπιστικών, Κοινωνικών Επιστημών και Δικαίου της Σχολής Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών (ΣΕΜΦΕ) του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Δίδαξε σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα του πανεπιστημίου Πατρών, του ΕΜΠ, του ΕΚΠΑ και του ΕΑΠ, ενώ συμμετείχε στη συντακτική ομάδα των περιοδικών *Cogito*, *Δευκαλίων* (τα τελευταία χρόνια ως διευθυντής) και ήταν επιστημονικός συνεργάτης της *Κρίσης*, για να αναφέρουμε μόνο την παρουσία του στην εγχώρια φιλοσοφική σκηνή.

Ο Άρις είχε λεπτομερώς σκηνοθετήσει την τελετή του αποχαιρετισμού του. Και πράγματι, όλα έγιναν όπως ήθελε. Το Σάββατο 11 Αυγούστου 2018, στην πολιτική κηδεία του ακούστηκαν, μαζί με τους επικήδειους, τα τέσσερα τραγούδια με τη σειρά που είχε υποδείξει ο ίδιος,¹ και στο τέλος το ποίημα του Τάσου Λειβαδίτη «Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος» από τη συλλογή *Ο άνθρωπος με το ταμπούρλο* (1956)² που είχε επιλέξει να διαβαστεί. Ας το παραθέσουμε, εκπληρώνοντας και εδώ την τελευταία επιθυμία του. Αποτυπώνει αυτό που ο ίδιος προσπάθησε να είναι στη ζωή του.

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος
Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος
δε θα πάψεις ούτε στιγμή ν' αγωνίζεσαι για την ειρήνη και για το δίκιο.
Θα βγεις στους δρόμους, θα φωνάξεις, τα χείλια σου θα ματώσουν απ' τις φωνές
το πρόσωπό σου θα ματώσει από τις σφαίρες μα ούτε βήμα πίσω.
Κάθε κραυγή σου μια πετριά στα τζάμια των πολεμοκάπηλων
κάθε χειρονομία σου σαν να γκρεμίζεις την αδικία.
Και πρόσεξε: μη ξεχαστείς ούτε στιγμή.
Έτσι λίγο να θυμηθείς τα παιδικά σου χρόνια

* Ο Κώστας Στεργιόπουλος διδάσκει Φιλοσοφία της Επιστήμης στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

1 Τα τραγούδια που ακούστηκαν είναι: Uprising (Muse), Hey you (Pink Floyd), Salt (Madrugada) και The waiter (The Black Heart Procession).

2 Η συλλογή κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Κέδρος, 1991. Στο <http://aked.ntua.gr/arageorgis.html>, εκτός από τα τραγούδια, περιέχονται επίσης οι επικήδειοι δασκάλων, φοιτητών και συνεργατών του Άρι στο ΕΜΠ, στο ΕΚΠΑ και στο πανεπιστήμιο του Πίτσμπουργκ.

αφήνεις χιλιάδες παιδιά να κομματιάζονται την ώρα που παίζουν ανύποπτα στις πολιτείες
μια στιγμή αν κοιτάξεις το ηλιοβασίλεμα
αύριο οι άνθρωποι θα χάνονται στην νύχτα του πολέμου
έτσι και σταματήσεις μια στιγμή να ονειρευτείς
εκατομύρια ανθρώπινα όνειρα θα γίνουν στάχτη κάτω απ' τις οβίδες.
Δεν έχεις καιρό
δεν έχεις καιρό για τον εαυτό σου
αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος.

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος
μπορεί να χρειαστεί ν' αφήσεις τη μάνα σου, την αγαπημένη ή το παιδί σου.
Δε θα διστάσεις.
Θ' απαρνηθείς την λάμπα σου και το ψωμί σου
Θ' απαρνηθείς τη βραδινή ξεκούραση στο σπιτικό κατώφλι
για τον τραχύ δρόμο που πάει στο αύριο.
Μπροστά σε τίποτα δε θα δειλιάσεις και ούτε θα φοβηθείς.
Το ξέρω, είναι όμορφο ν' ακούς μια φυσαρμόνικα το βράδυ, να κοιτάς
έν' άστρο, να ονειρεύεσαι
είναι όμορφο σκυμμένος πάνω απ' το κόκκινο στόμα της αγάπης σου
να την ακούς να σου λέει τα όνειρα της για το μέλλον.
Μα εσύ πρέπει να τ' αποχαιρετήσεις όλ' αυτά και να ξεκινήσεις
γιατί εσύ είσαι υπεύθυνος για όλες τις φυσαρμόνικες του κόσμου, για
όλα τ' άστρα, για όλες τις λάμπες και για όλα τα όνειρα
αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος.

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος
μπορεί να χρειαστεί να σε κλείσουν φυλακή για είκοσι ή και περισσότερα χρόνια
μα εσύ και μες στη φυλακή θα θυμάσαι πάντοτε την άνοιξη, τη μάνα σου και τον κόσμο.
Εσύ και μες απ' το τετραγωνικό μέτρο του κελιού σου
θα συνεχίζεις το δρόμο σου πάνω στη γη.
Κι όταν μες στην απέραντη σιωπή, τη νύχτα
θα χτυπάς τον τοίχο του κελιού σου με το δάχτυλο
απ' τ' άλλο μέρος του τοίχου θα σου απαντάει η Ισπανία.
Εσύ, κι ως βλέπεις να περνάν τα χρόνια σου και ν' ασπρίζουν τα μαλλιά σου
δε θα γερνάς.
Εσύ και μες στη φυλακή κάθε πρωί θα ξημερώνεσαι πιο νέος
αφού όλο και νέοι αγώνες θ' αρχίζουνε στον κόσμο
αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος.

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος
θα πρέπει να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό.

Αποβραδής στην απομόνωση θα γράψεις ένα μεγάλο τρυφερό γράμμα
στη μάνα σου
θα γράψεις στον τοίχο την ημερομηνία, τ' αρχικά του ονόματός σου και
μια λέξη: Ειρήνη
σα να 'γραφες όλη την ιστορία της ζωής σου.
Να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό
να μπορείς να σταθείς μπροστά στα έξη ντουφέκια
σα να στεκόσουνα μπροστά σ' ολάκερο το μέλλον.
Να μπορείς, απάνω απ' την ομοβροντία που σε σκοτώνει
εσύ ν' ακούς τα εκατομμύρια των απλών ανθρώπων που τραγουδώντας
πολεμάνε για την ειρήνη.
Αν θέλεις να λήγεις άνθρωπος

Γνώρισα τον Άρι, αρκετά χρόνια πριν, αρχικά στο περιβάλλον της φιλοσοφικής κοινότητας και κατόπιν, πιο ουσιαστικά, στις πορείες και τα συλλαλητήρια. Έκτοτε, τον ξανάβρισκα πάντα εκεί – οι ευκαιρίες ήταν άλλωστε πολλές, καθώς διαρκείς και επιτακτικές ήταν οι ανάγκες για κινητοποιήσεις... Τα τελευταία χρόνια συναντηθήκαμε στη διδασκαλία ιστορίας και φιλοσοφίας της επιστήμης στο ΕΑΠ όπου και συνεργαστήκαμε, μαζί με άλλους, στη διαμόρφωση μιας φιλόδοξης, ολοκληρωμένης πρότασης για τη συγγραφή του υλικού που θα αναμόρφωνε τα σχετικά εγχειρίδια διδασκαλίας του ΕΑΠ. Η πρότασή μας δεν ευτύχησε, ενίσχυσε όμως την πεποίθησή μας ότι μοιραζόμαστε την ίδια αντίληψη για την αναγκαιότητα, τη φύση και τον σκοπό του ενός μαθήματος ιστορίας και φιλοσοφίας της επιστήμης σε προπτυχιακό πρόγραμμα ανθρωπιστικών σπουδών. Μόλις το περσινό εαρινό εξάμηνο –που έμελλε να είναι η τελευταία άνοιξη της ζωής του Άρι– είχα την καλή τύχη να μοιραστώ μαζί του την εμπειρία τής από κοινού διδασκαλίας μαθημάτων στη ΣΕΜΦΕ του ΕΜΠ. Η αναφορά στην «καλή τύχη» της συνδιδασκαλίας με τον Άρι δεν αποτελεί μια κατά τα ειωθότα απόδοση τιμής στον εκλιπόντα συνάδελφο και φίλο. Πρέπει να ερμηνευτεί κυριολεκτικά, γιατί ο Άρις, όπως ξέρουν καλά όσοι τον γνώρισαν ως δάσκαλο, συνεργάτη ή μαθητή, συνδύαζε με μοναδικό τρόπο την απaráμιλλη επιστημονική και φιλοσοφική κατάρτιση με μια ανεπιτήδευτη προσωπική ευγένεια, σεμνότητα και ταπεινότητα. Αυτά είναι άλλωστε τα συστατικά της γενναιοδωρίας που τον χαρακτήριζε. Ενδεικτικό του κλίματος της ακαδημαϊκής συνεργασίας μας στο ΕΜΠ είναι ότι στη διάρκεια της διδασκαλίας μπορούσαμε άλλοτε να διαφωνούμε και άλλοτε να συμφωνούμε μεταξύ μας επ' αφορμή των ερωτημάτων που ανέκυπταν, χωρίς να «κρύβουμε λόγια» ενώπιον των φοιτητών/τριών μας, παρακινώντας έτσι τη συμμετοχή όλων στη συζήτηση, διδασκόντων και διδασκομένων, με τις σκέψεις, τις αντιρρήσεις και τις απόψεις τους. Δυστυχώς, η κοινή διδασκαλία μας διήρκεσε λίγο μόνο. Η τελευταία διδασκαλία του Άρι έγινε στις 27 Μαρτίου 2018, στο μάθημα «Φιλοσοφία της Επιστήμης». Είχε θέμα την «Προσέγγιση του Hempel στην επικύρωση των επιστημονικών υποθέσεων»...

Το κενό που αφήνει η απώλεια του Άρι είναι –χωρίς καμία υπερβολή– δυσαναπλήρωτο. Αλλά εδώ δεν θα μιλήσω για το πόσα θα μπορούσαμε να κερδίσουμε όλοι οι συμμετέχοντες σε αυτά τα μαθήματα αν η τύχη τα έφερνε αλλιώς, αν δηλαδή η έκβαση της υγείας του ακολουθούσε, σύμφωνα με τις πιθανότητες που

με μνημειώδη ψυχραιμία έδινε ο ίδιος στην επιβίωσή του, το καλό σενάριο, το «καλό» 50%. Ούτε θα επιχειρήσω να αποτιμήσω το μέγεθος και τη σημασία της ευρύτερης ακαδημαϊκής συμβολής του στη φυσική, τα μαθηματικά, τη λογική και τη φιλοσοφία – το έχουν άλλωστε πράξει άλλοι και άλλες στους μήνες που πέρασαν.³ Υπάρχει όμως μια άλλη, ιδιαιτέρως σημαντική πτυχή της στάσης και της δράσης του απέναντι στα πράγματα, αυτή τη φορά εκτός των τειχών του πανεπιστημίου, που δεν πρέπει να αγνοήσουμε αν θέλουμε να συνθέσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς του.

Ο Άρις θεωρούσε αναγκαίους και ιδιαιτέρως πολύτιμους τους αγώνες των κοινωνικών κινημάτων του καιρού μας, τους αγώνες που απέναντι στην κρίση προτάσσουν την αλληλεγγύη ως ύψιστο καθήκον. Ενδεικτική της σταθερής προσήλωσής του στα ιδεώδη της κοινωνικής απελευθέρωσης είναι η ένθερμη συμμετοχή του στις δράσεις της «Λαμπηδόνας», δηλαδή του Κοινωνικού και Πολιτιστικού Κέντρου Βύρωνα. Μέρος αυτών των δράσεων ήταν και το μορφωτικό εγχείρημα που τολμήσαμε εκεί, από το 2012 έως το 2016, φιλοδοξώντας να φέρουμε σε γόνιμη επαφή την κοινωνία με την επιστημονική έρευνα και πειθαρχία. Πιο συγκεκριμένα, στη Λαμπηδόνα επιχειρήσαμε την ενεργό συμμετοχή του κοινού σε μια κατά το δυνατόν συστηματική και σφαιρική πραγμάτευση θεωρητικών ζητημάτων που ανήκουν σε ποικίλες θεματικές περιοχές, όπως αυτές της ιστορίας και της φιλοσοφίας της επιστήμης, της ηθικής φιλοσοφίας, της πολιτικής επιστήμης και φιλοσοφίας, της πολιτικής οικονομίας, της θεωρίας της αρχιτεκτονικής, της ζωγραφικής, της μουσικής, και ευρύτερα της αισθητικής θεωρίας κ.ά.

Είχαμε επίγνωση ότι οι φιλοδοξίες μας ξεπερνούσαν τις δυνατότητές μας, ότι ήταν σχεδόν ουτοπικές – αλλά δεν είχαμε και τίποτα να χάσουμε, παρά μόνον κάποιες παραδεδομένες βεβαιότητες... Αρχικός μας λουπόν στόχος ήταν να αμφισβητήσουμε στην πράξη, όσο ήταν δυνατό, την κοινωνικά εμπεδωμένη και βαθειά ριζωμένη αντίληψη που διακρίνει ιεραρχικά την πνευματική από τη χειρωνακτική εργασία, τους επαΐοντες από τους αμαθείς, τους παραγωγούς από τους χρήστες της θεωρητικής γνώσης. Θελήσαμε δηλαδή να δείξουμε ότι η κοινωνική μειονεξία των αμαθών (ή των «απλών ανθρώπων», με την τρέχουσα και φαινομενικά πιο αθώα διατύπωση) απέναντι στους ειδήμονες πανεπιστημιακούς είναι αποτέλεσμα, και μαζί προϋπόθεση αναπαραγωγής, της κυρίαρχης ιδεολογίας. Στην πορεία, όμως, μέσα από τις συζητήσεις με στοχαστές και ερευνητές, πανεπιστημιακούς και μη, από διαφορετικά γνωστικά πεδία και ερευνητικά ενδιαφέροντα άρχισε να γίνεται όλο και πιο φανερό ότι διακρίσεις και ιεραρχίες υπάρχουν και εντός του πανεπιστημίου. Ο κατακερματισμός των επιστημονικών αντικειμένων έρευνας και γνώσης, οι διακρίσεις μεταξύ θετικών ή σκληρών και ανθρωπιστικών ή κοινωνικών επιστημών, μεταξύ της παραγωγής γνώσης που μπορεί και αυτής που δεν μπορεί να αποφέρει κέρδος στις επιχειρήσεις, όλα αυτά είναι στοιχεία που μαρτυρούν την εντός του πανεπιστημίου αξιολογική ιεράρχηση με κριτήριο την οικονομία του κέρδους. Κάπως έτσι

3 Βλ. ενδεικτικά, τον τόμο Άρις Αραγεώργης, *Παραδοξολογίες και Παιχνίδια*, επιμ. Βάσω Κιντή, Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, 2018, το άρθρο της Μαρίας Παναγιωτάτου «Αριστείδης Αραγεώργης (1961-2018)» στην εφημερίδα *Η Αυγή*, 28 Οκτωβρίου 2018. Ας προσθέσουμε εδώ την «Ημερίδα εις μνήμη του Αριστείδη Αραγεώργη» που διοργάνωσε στις 15 Μαρτίου 2019, στο ΕΜΠ, ο τομέας ΑΚΕΔ της ΣΕΜΦΕ, καθώς και το «Συμπόσιο στη μνήμη του Άρι Αραγεώργη», στο πλαίσιο του 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου Φιλοσοφίας της Επιστήμης, στις 30 Νοεμβρίου 2018.

λουπόν προχωρήσαμε στη Λαμπηδόνα, και τα αποτελέσματα διέψευσαν τις όποιες αρχικές επιφυλάξεις μας αφενός για την ανταπόκριση της κοινωνίας και αφετέρου για τη διαθεσιμότητα των πανεπιστημιακών σε αυτή τη φιλόδοξη συλλογική δράση εν μέσω μιας βαθιάς οικονομικής και κοινωνικής κρίσης.

Ο Άρις ανταποκρίθηκε με ενθουσιασμό στην πρόσκληση της Λαμπηδόνας να συμβάλει σε αυτή την –εκ πρώτης όψης ουτοπική– φιλοδοξία της και επωμίστηκε με ενθουσιασμό το καθήκον να παρουσιάσει, να πραγματευτεί και να συζητήσει με ένα μη πανεπιστημιακό κοινό «δύσκολα» θέματα, όπως αυτά από την περιοχή της φιλοσοφίας της φυσικής, των μαθηματικών και της λογικής. Στη διάρκεια αυτών των μαθημάτων αντιμετώπιζε το μεν κοινό του με σεβασμό το δε θέμα του με αυστηρότητα, δίχως δηλαδή να ενδίδει στην παραπλανητική ευκολία της λεγόμενης «εκκλαΐκευσης» του επιστημονικού και φιλοσοφικού λόγου. Είναι χαρακτηριστικό της εμπειρίας που αποκόμισε ο ίδιος από αυτά τα μαθήματα ότι, όταν επισκεπτόταν το πανεπιστήμιο του Πίτσμπουργκ, παρουσίαζε με υπερηφάνεια στους εκεί συναδέλφους του το εγχείρημα της Λαμπηδόνας ως πρωτοποριακό παράδειγμα προς μίμηση.

Η έγνοια του Άρι για την επιτυχία της Λαμπηδόνας δεν περιορίστηκε μόνο στη συμμετοχή του στα μαθήματα. Όταν θελήσαμε στη Λαμπηδόνα να αποτιμήσουμε κριτικά τα μορφωτικά επιτεύγματά της, να αναστοχαστούμε τους όρους και την εμβέλεια των δυνατοτήτων της και να διερευνήσουμε τις μελλοντικές προοπτικές της, η συνδρομή του Άρι αποδείχθηκε πολύτιμη. Χωρίς εύκολες κουβέντες που χαϊδεύουν αυτιά, και με την ακεραιότητα, την εντιμότητα και την αυστηρότητα που τον διέκρινε, ο Άρις δεν περιορίστηκε να επαναβεβαιώσει την αναγκαιότητα της μορφωτικής και απελευθερωτικής δράσης των συλλογικοτήτων που αντιστέκονται στη βαρβαρότητα της εποχής· κατέδειξε επίσης τους εγγενείς σε αυτά τα εγχειρήματα μορφωτικούς περιορισμούς, και κυρίως επισήμανε τα εμπόδια που ορθώνονται στη δυνατότητα επαφής τους με τον ακαδημαϊκό λόγο. Παρουσίασε αυτές τις σκέψεις του με ανακοίνωση στο στρογγυλό τραπέζι που οργανώθηκε στις 12 Νοεμβρίου 2016 στην Αθήνα, στο πλαίσιο του 9ου Συνεδρίου Ιστορίας Φιλοσοφίας και Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών.⁴ Ένα μήνα μετά, στις 10 Δεκεμβρίου 2016, ο Άρις μας έστειλε την ανακοίνωσή του για να περιληφθεί στα πρακτικά του Συνεδρίου που επρόκειτο να δημοσιευτούν.

Την ίδια περίοδο αρχίζει η μεγάλη περιπέτεια της υγείας του. Έτσι, η εργασία που εκπόνησε ο Άρις για το στρογγυλό τραπέζι έμελε να αποκτήσει και μια άλλη, ιδιαίτερη σημασία, καθώς είναι πιθανότατα το τελευταίο κείμενό του που προοριζόταν να δημοσιευτεί. Τα πρακτικά του εν λόγω συνεδρίου δεν δημοσιεύτηκαν ποτέ, και έτσι το τελευταίο κείμενο του Άρι εμφανίζεται για πρώτη φορά στο ανά χείρας τεύχος της *Κρίσης*.

Πρόκειται για την ύστατη ψηφίδα της παρακαταθήκης που μας άφησε ο Άρις με την πράξη και τη σκέψη του. Ας τη διαφυλάξουμε ως υπόδειγμα και οδηγό για μια στάση ζωής και κοινωνικής συνείδησης που τόσο έχουμε ανάγκη.

4 Στο στρογγυλό τραπέζι συμμετείχαν, εκτός από τον Άρι, οι Νίκος Γρέτος, Μανώλης Πατηνιώτης, Αλέξανδρος Πατραμάνης, Κώστας Στεργιόπουλος και Στάθης Ψύλλος. Το θέμα του ήταν «Ο ρόλος της Ιστορίας και της Φιλοσοφίας των Επιστημών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενός κοινωνικού κέντρου. Η περίπτωση του Κοινωνικού - Πολιτιστικού Κέντρου Βύρωνα “η Λαμπηδόνα”».